

SHAPING THE PRESENT THROUGH THE FUTURE: MUSICOLOGY, ETHNOMUSICOLOGY AND CONTEMPORANEITY

EDITORS: BOJANA RADOVANOVIĆ, MILOŠ BRALOVIĆ, MAJA RADIVOJEVIĆ,
DANKA LAJIĆ MIHAJLOVIĆ, IVANA MEDIĆ

Belgrade: Institute of Musicology SASA, 2021.
ISBN 978-86-80639-56-7

Међу скоријим издањима Музиколошког института САНУ налази се и зборник радова *Shaping the Present through the Future: Musicology, Ethnomusicology and Contemporaneity*, произашао из научне конференције *Young Musicology Belgrade 2020: Shaping the Present by the Future: Ethno/Musicology and Contemporaneity*. Зборник садржи увод, четрнаест радова груписаних у три поглавља и биографије аутора.

Из увода који потписују Бојана Радовановић, Милош Браловић и Маја Радивојевић сазнајемо да је циљ треће по реду конференције *Young Musicology* био пропитивање места музикологије и етномузикологије у савременом контексту, посматрано из угла млађе генерације истраживача. Објављивањем зборника тај циљ је остварен, чему је допринос, осим музиколога и етномузиколога млађе генерације, дало и двоје истакнутих истраживача са вишедеценијским искуством рада у пољу наука о музици – Дејвид Бирд (David Beard) и Селена Ракочевић, чије студије чине први одељак зборника који носи наслов *Musicology and Ethnomusicology Today: Perspectives of Illustrious Scholars*. У раду „*Musicology's Crises of Identity*” Бирд говори о поларизованим позицијама у музикологији и настојањима да се поделе превазиђу. Узроке „кризе идентитета” музикологије Бирд лоцира у ерозији музичког образовања и отежаној комуникацији између музиколошких поддисциплина услед гранања и усложњавања специјалистичког знања. Бирд анализира и „спољне притиске” на музикологију, као и одговоре на њих у виду „примењене”, „колонијалне” и „идеолошке” музикологије. Примењена музикологија оријентисана је ка преиспитивању положаја класичне музике у друштву, видљивијем присуству музикологије у јавној сфери, пласирању истраживачких резултата изван академског контекста и утемељењу стручног језика за артикулацију музичког ентузијазма. Деколонизаторска грана музикологије фокусирана је на анализу „структура расизма” у наукама у музици. Критика идеологије у музикологији укључује детекцију и критику колонијалног наслеђа, али је посебно заинтересована за антагонизме између капитализма и демократије, с погледом на улогу и значај музике у осветљавању феномена комодификације, експлоатације и ограничавање слободе говора.

Посебан значај зборника огледа се у томе што је у њему објављен један од последњих радова Селене Ракочевић, са сумарним погледом на дисциплине којима је посветила своју плодну научну каријеру. У свом раду „Challenges of Ethnomusicological and Ethnochoreological Research within the Ever Changing World: A View of a Scholar from Serbia” ауторка даје сажет историјски преглед развоја етномузикологије и етнокорологије, сагледавајући праксу ових дисциплина из угла теоријских концепата Арђуна Ападураја (Arjun Appadurai), Конрада Пола Лисмана (Konrad Paul Liessmann) и Томаса Куна (Thomas Kuhn). Успон дигиталне етнографије ауторка с правом третира као један од прекретних догађаја/процеса у скорашњем развоју етномузикологије и етнокорологије. Ракочевић такође скреће пажњу на економску неизвесност и смањивање средстава за етномузиколошка и етнокоролошка истраживања, као и ограничавање мобилности људи у условима појачане контроле граница и јачања националног партикуларизма као полазишта за размену идеја, ставова и закључака. Утицај кризе јавног здравља, технолошких иновација и ојачаних граница ауторка тумачи у регистру потенцијалне промене научне парадигме етномузикологије и етнокорологије, као и других хуманистичких наука.

У другом поглављу зборника под насловом *Musicology and Ethnomusicology Today: Questions concerning Literature and Methodology* обрађена су нека методолошка питања с којима се млађи истраживачи сусрећу у току својих докторских студија и непосредно након њиховог завршетка. У раду „Teaching Between the Lines: Approaches to Interdisciplinarity and Intertextuality in the UK Higher Education System” Ричард Луи Гилиз (Richard Louis Gillies) полази од увида да је интердисциплинарност, премда широко заступљена у музиколошким академским истраживањима, још увек недовољно интегрисана у универзитетску наставну праксу. Према Гилизу, интердисциплинарна настава из историје музике морала би да се ослања на уравнотежену заступљеност аналитичке, херменеутичке и контекстуалне методологије, као и да садржи „панорамски поглед” на естетски дијалог између музике, књижевности и визуелних уметности. Гилиз истиче да би осавремењавању наставе историје музике значајно допринео синхорнијски приступ историји с фокусом на контекстуалном повезивању музичких и друштвених појава. Такво повезивање неизбежно је у феминистичкој музикологији, чијим се идејним и вредносним претпоставкама бави Адриана Сабо у раду „Connections Between Feminist Musicology, Liberalism and Postfeminism”. Ослањајући се на критичку анализу постфеминистичке културе Розалинд Гил (Rosalind Gill), Сабо изводи сопствену критику либералних концепата као основе за тумачење музичких појава из родне перспективе. Методолошким оквирима музиколошке праксе бави се и Бојана Радовановић, али у контексту студија метал музике. У раду „Debunking 'Potentially Monolithic Perceptions of Musicology': The Role of Musicology in Metal Music Studies” она сагледава „упис” музикологије у студије метал музике кроз унос историографских, формалистичких, музичко-теоријских, естетских, филозофских, етномузиколошких и етнографских елемената. Из рада сазнајемо да је профилисање студија метал музике као хибридне музиколошке (под)-дисциплине водило преко појаве утемељитељских студија са снажним фактором

утицаја, оснивања Међународног друштва за проучавање метал музике (ISMMS), редовног одржавања научних скупова и оснивања специјализованог часописа *Metal Music Studies*. Постепеној институционализацији студија метал музике комплементарни су дифузни приступи радиофонској уметности. Развијајући полемички однос према моделима истраживања у оквиру којих се радиофонска остварења третирају као заокружена музичка дела, Марија Маглов у тексту „Radio Art in Musicology: Challenges and Possible Methodologies” разматра подесније начине за проучавање ове експерименталне звуковне праксе. Свој методолошки приступ радиофонији Маглов гради на темељу теорије актера-мреже Бенџамина Пикета (Benjamin Peckut), према којој се ауторска позиција у друштву не исказује кроз релацију између онтолошки фиксираних категорија „стваралачке личности” и „дела”, већ у слојевима посредујућих и умрежених материјалности као чворишта својеврсне „историјске екологије”. Тембру, као једном од аспеката материјалности звука, Ана Петровић приступа из етномузиколошке перспективе. Полазећи од дефиниције тембра као скупа спектралних, темпоралних и спектрално-темпоралних елемената звука, ауторка у раду „Ethnomusicology Echoing Sound: Researching the Timbre Component of Musical Articulation in the Case Study of the Serbian Singing from Pešter” анализира звучне записе двеју песама са Пештера спектралном анализом која је омогућила раслојавање густо наслојених елемената акустичког сигнала. Иако је етномузикологија од својих почетка оријентисана ка ситуационо-догађајном начину постојања музике, употреба савремених технологија омогућила је реартикулацију њеног предмета истраживања као скупа акустички схваћених параметара звука. О томе сведочи и рад Борислава Миљковића „Application of an Action Research Model in Ethnomusicology” у којем је спроведено акционо истраживање по узору на експерименталну праксу Курта Левина (Kurt Lewin). Миљковићева примена акционог облика истраживања заснива се на суочавању житеља Голије са звучним записима певања из ове регије. Неке је записе Миљковић модификовао зарад идентификације кључних перцептивних критеријума испитаника. Међу значајнијим увидима до којих је аутор дошао издваја се онај о очувању чак и суптилних модификација тембралних или артикулационих карактеристика напева. У раду „Qualitative Exploration of a Contemporary String Quartet Phenomenon: a Methodological Minefield” Џенифер Ансари (Jennifer Ansari) образлаже своје методолошке изборе везане за истраживање дистрибуиране креативности и интерактивности у реалном времену као сегмента савремене извођачке праксе. Ти избори праћени су различитим недоумицама и пажљивим „подешавањем” методолошког апарата који укључује методе квалитативног истраживања, интердисциплинарне музикологије и етномузикологије. Ове методе обједињене су концептом JEDUF („just enough design up front”) који обезбеђује оквирно утемељење истраживања у стожерним „приоритетима”, уз прилагодљиво управљање емергентним аспектима истраживања током кретања између тих „приоритета”.

Треће поглавље зборника, *Musicology and Ethnomusicology Today: Case Studies and Fieldwork*, посвећено је уже профилисаним предметима истраживања у музикологији и етномузикологији. У тексту „From Emulation to a Great Mas-

terpiece. Two Serbian Composers of the 1950s” Милош Браловић спроводи упоредну анализу композиција *Suita giocosa* Милана Ристића и *Пасакаља* за оркестар Љубице Марић. Ова два домаћа оркестарска дела посматрана су из угла композиционих техника потеклих из „стваралачких радионица” и теоријских радова Паула Хиндемита (Paul Hindemith) и Арнолда Шенберга (Arnold Schoenberg). Браловић с тим у вези закључује да су српски композитори апстраховали Хиндемитову технику постављања тонског слога и Шенбергово развојно варирање, те да великани европске музике остају прикривени узорци у делима Милана Ристића и Љубице Марић. Вања Спасић у раду „Creating the Repertoire of the Opera of the National Theatre in Belgrade (1970–1990)” спроводи интердисциплинарно истраживање репертоара Опере Народног позоришта у Београду. Прикупљањем архивске грађе, интервјуисањем испитаника и анализом садржаја, ауторка заснива своју истраживачку позицију на пресеку музикологије, социологије музике и студија културе. Схватајући репертоар као „залеђену слику” репертоарске политике, Спасић анализира њене различите аспекте, почев од финансијског, преко институционалног, па све до рецепцијског и критичког. Узајамну спрегу деловања различитих фактора ауторка третира као кључну за разумевање процеса креирања оперског репертоара, али и друштвене средине у којој се оперска политика формира као одговор на културне потребе заједнице. Милан Милојковић у раду „(Not) just Blips and Blops: Music for Early Home Computers (1974–1979)” говори о документованим и симулираним музичким праксама корисника раних кућних рачунара. Свој предмет истраживања аутор ограничава на период од појаве првих кућних рачунара из средине седамдесетих година прошлог века до појаве првих комерцијалних кућних рачунара крајем ове деценије. С обзиром на недостатак снимљеног материјала из разматраног периода, Милојковић је репродуковао одређене рачунарске композиције уз помоћ емулятора или рестаурираних оригиналних машина. Ана Ђорђевић у раду „Artless Singing in Post-Yugoslav War Cinema” анализира неизвођачке начине певања у ратним филмовима *Како је њочео рай* на мом ојтоку Винка Брешана, *Лејла села лејло јоре* Срђана Драгојевића, *Подземље* Емира Кустирице и *Небеска удица* Љубише Самарцића. На певање у наведеним филмовима примењен је појам *artless singing* Клаудије Горбман (Claudia Gorbman) зарад лоцирања драматуршке, наративне и структуралне функције певања у изградњи карактера филмских ликова. Закључак да песма није само песма, већ симбол, ознака и увид у историјски контекст компликованих ратних конфликта на простору бивше Југославије ауторка доноси уз помоћ интердисциплинарног методолошког апарата изведеног из социологије, историографије, студија филма, психологије и студија трауме. На крају овог поглавља и зборника у целини, Ђанира Ферара (Gianira Ferrara) у раду „An Audiovisual Ethnography of Timbila in Mozambique: Collaboration, Reciprocity and Preservation” извештава о резултатима свог двогодишњег теренског рада спроведеног у мозамбичкој области Завала. Из њеног рада сазнајемо о музичко-плесној пракси народа Чопи, познатој као *timbila*, али и о методолошким оквирима савременог етнографског истраживања које настоји избегнути премисе из колонијалне прошлости дисциплине. Одрекавши се позиције неутралног посматрача, како би задобила

поверење испитаника, ауторка своје аудио-визуелно документовање спроводи укључујући испитанике у процес снимања и обраде материјала и градећи позицију сензорне интерсубјективности.

Зборник радова *Shaping the Present through the Future: Musicology, Ethnomusicology and Contemporaneity* заједнички је допринос музиколога и етномузиколога различитих генерацијских, истраживачких и академских позиција и профила. Упркос тој различитости остварен је релевантан и комплементаран поглед на садашње и будуће изазове наука о музици.

Немања Совић